

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
იურიდიული ფაკულტეტი

სამართლის ჟურნალი

№2, 2019

უნივერსიტეტის
გამომცემლობა

ექვივალენტური დაცვის დოქტრინა – დაკავების ევროპული ორდერის შეუსრულებლობის აქტუალური კონვენციური სტანდარტი

სტატიაში განხილულია ეკვივალენტური დაცვის დოქტრინა, მისი წარმოშობისა და განვითარების პროცესი, მოქმედების ფარგლები და ექსტრადიციის კვაზიევროპულ სისტემაზე გავრცელების შედეგები. ეკვივალენტური დაცვის დოქტრინა მიუხედავად იმისა, რომ ევროპული კონვენციის სისტემაში ევროკავშირსა და მის წევრ სახელმწიფოებს ანიჭებს პრივილეგიებს, ასევე წარმოადგენს დაკავების ევროპული ორდერის შეუსრულებლობის კონვენციურ მექანიზმს. ის, როგორც სამართლებრივი ინსტრუმენტი საშუალებას იძლევა, ერთი მხრივ, ექსტრადიციის კვაზიევროპული სისტემის ფარგლებში ნაკისრი ვალდებულებების შესრულებით ევროპული კონვენციის დარღვევისთვის ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ საქმე *in concreto* განიხილოს და კავშირის წევრ სახელმწიფოს დააკისროს პასუხისმგებლობა, მეორე მხრივ, ეროვნულმა სასამართლომ არ აღასრულოს დაკავების ევროპული ორდერი კონვენციის სტანდარტებიდან გამომდინარე. სტატიაში შემოთავაზებულია ეკვივალენტური დაცვის დოქტრინის საფუძველზე დაკავების ევროპული ორდერის შეუსრულებლობის ავტორისეული ტესტი.

საკვანძო სიტყვები: ექსტრადიცია, ეკვივალენტური დაცვის დოქტრინა, ევროკავშირი, დაკავების ევროპული ორდერი.

1. შესავალი

ექვივალენტური დაცვის თანამედროვე დოქტრინა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ ევროკავშირის სამართალთან მიმართებაში განვითარებული კონცეფციაა, რომლის მიზანია ევროკავშირის სამართლისთვის იმუნიტეტის მინიჭებით მართლმსაჯულების ევროპულ სასამართლოსა და ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოს შორის ჩამოაყალიბოს კონსტრუქციული ურთიერთობა.¹ ომეარა დოქტრინას მიიჩნევს ევროპული კონვენციის სისტემის ფარგლებში ევროკავშირის პრივილეგიად.² ჰერტი და კორენიცა დოქტრინას განიხილავენ, როგორც ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს კომპრომისს, რომელიც ძირითადი უფლებების დაცვის ეფექტიანობის შემცირების ხარჯზე, თუმცა საკუთარი რეპუტაციის შენარჩუნების მიზნით იქნა მიღწეული.³ ისინი მას კავშირის, მისი წევრი სახელმწიფოებისა და ევროპის საბჭოს სამართლებრივ სისტემებს შორის არსებული პრობლემების რაციონალურად გადაწყვეტის მექანიზმად თვლიან.⁴ მათი მოსაზრებით, დოქტრინა არ არის ამ ორ საერთაშორისო სასამართლოს შორის არსებული კონფრონტაციის აღმოფხვრის ინსტრუმენტი.⁵ ქრონოვსკის შეფასებით, ეკვივალენტური დაცვის დოქტრინამ მართლმსაჯულების ევროპულ სასამართლოსა და ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოს ურთიერთობა არაფორმალური თანამშრომლობის განახლებულ ეტაპზე გადაიყვანა,⁶ რაც კავშირისთვის ძირითადი

* ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტის დოქტორანტი. გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტის საჯარო მმართველობისა და პოლიტიკის სკოლის დეკანის მოვალეობის შემსრულებელი, სამართლის სკოლის ასისტენტი.

¹ ფორცხალაშვილი ა., მირიანაშვილი გ., ადამიანის უფლებათა დაცვის პოლიტიკა ევროპული კავშირის სამართალში, თბ., 2018, 106.

² O' Meara N., More Secure Europe of Rights - The European Court of Human Rights, the Court of Justice of the European Union and EU Accession to the ECHR, German Legal Journal, Vol. 12, 2011, 1817.

³ Hert P., Korenica F., Doctrine of Equivalent Protection: Its Life and Legitimacy before and after the European Union's Accession to the European Convention on Human Rights, German Legal Journal, Vol. 13, 2012, 875.

⁴ იქვე, 894.

⁵ იქვე.

⁶ Chronowski N., Integration of European Human Rights Standards - Accession of EU to the ECHR, Law of Ukraine Legal Journal, 2013, 269.

თად უფლებათა დაცვის სფეროში ნდობის ფართო და არა აბსოლუტური მანდატის მინიჭებაში გამოიხატა. მაგრამ, დოქტრინის აბსტრაქტული და ბუნდოვანი შინაარსი ყოველთვის არ იძლევა ასეთი მანდატის ფარგლების განსაზღვრის საშუალებას, რაც პოზიტიურად აისახება ევროკავშირის სამართლებრივი სისტემის ავტონომიურობაზე, თუმცა, ნეგატიურად ზემოქმედებს ევროპული კონვენციის ეფექტიანობაზე.⁷ ქრისტოუს აზრით, ეკვივალენტური დაცვის დოქტრინა ხელს უწყობს კავშირის სამართალთან მიმართებაში ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოს პასიურ, ინდეფერენტულ დამოკიდებულებას.⁸

სტატიაში განვითარებულია მოსაზრება, რომ ეკვივალენტური დაცვის დოქტრინა მიუხედავად იმისა, რომ ევროპული კონვენციის სისტემაში ევროკავშირსა და მის წევრ სახელმწიფოებს ანიჭებს პრივილეგიებს, ასევე არის დაკავების ევროპული ორდერის შეუსრულებლობის კონვენციური მექანიზმი. ის, როგორც ინსტრუმენტი იძლევა საშუალებას, ერთი მხრივ, ექსტრადიციის კვაზიევროპული სისტემის ფარგლებში ნაკისრი ვალდებულების შესრულებით ევროპული კონვენციის დარღვევისთვის ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ საქმე *in concreto* განიხილოს და კავშირის წევრ სახელმწიფოს დააკისროს პასუხისმგებლობა, მეორე მხრივ, ეროვნულმა სასამართლომ დაკავების ევროპული ორდერი არ აღასრულოს კონვენციის სტანდარტებიდან გამომდინარე. ქვემოთ შემოთავაზებულია ეკვივალენტური დაცვის დოქტრინის საფუძველზე დაკავების ევროპული ორდერის შეუსრულებლობის ტესტი.

ამ შეხედულებების დინამიურად წარმოდგენისთვის ნაშრომში განხილულია შემდეგი საკითხები: ეკვივალენტური დაცვის დოქტრინის წარმოშობა და თანამედროვე ფორმით ჩამოყალიბება, ასევე მისი ერთ-ერთი ძირითადი ელემენტის - ძირითადი უფლების „ამკარად არასაკმარისად“ დაცვის კონცეფციის შემოღება და ამ კონცეფციის ექსტრადიციის კვაზიევროპულ სისტემაზე გავრცელებით დაკავების ევროპული ორდერის შეუსრულებლობის კონვენციური სტანდარტის ჩამოყალიბება.

2. ეკვივალენტური დაცვის დოქტრინის წარმოშობა

ეკვივალენტური დაცვის დოქტრინა 1986 წელს გერმანიის საკონსტიტუციო სასამართლომ ე.წ. ზოლანგე II-ის საქმეზე შეიმუშავა.⁹ საკონსტიტუციო სასამართლოს თქმით, მართლმსაჯულების ევროპული სასამართლო საკუთარი პრაქტიკით ზოგადად უზრუნველყოფს ადამიანის უფლებების ეფექტიან დაცვას, შესაბამისად, ევროპული გაერთიანების მეორადი სამართლებრივი აქტები მიჩნეული უნდა იქნეს გერმანიის ძირითადი კანონით გათვალისწინებული ადამიანის უფლებების დაცვის მოდელის სუბსტანციურად მსგავს სისტემად.¹⁰ აქედან გამომდინარე, სასამართლომ უარი განაცხადა იურისდიქციის განხორციელებაზე. გარდა ამისა, საკონსტიტუციო სასამართლომ განაცხადა, რომ მომავალში იგი არ განიხილავდა ევროპული გაერთიანებების მეორადი სამართლის წყაროების გერმანიის ძირითადი კანონით დადგენილი ადამიანის უფლებათა დაცვის სტანდარტებთან შესაბამისობის შესახებ წარდგინებებს, სარჩელებს და მათ სცნობდა დაუშვებლად.¹¹ ამგვარად, გერმანიის საკონსტიტუციო სასამართლომ ინტეგრაციის სამართალთან მიმართებაში გამოხატა კეთილგანწყობა

⁷ ფირცხალაშვილი ა., მირიანაშვილი გ., ადამიანის უფლებათა დაცვის პოლიტიკა ევროპული კავშირის სამართალში, თბ., 2018, 106-107.

⁸ Christou T. A., Weis K., The European Arrest Warrant and Fundamental Rights: An Opportunity for Clarity, *New Journal of European Criminal Law*, 2010, 41.

⁹ იხ. გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება საქმეზე BVerfGE 73, 339 2 BvR 197/83 Solange II-decision, №197/83, 1986.

¹⁰ იქვე, II, მე-3 პარაგრაფი.

¹¹ იქვე, პირველი პარაგრაფის „f“ პარაგრაფი.

და აღიარა ერთი მხრივ, გერმანიის უზენაეს კანონთან მიმართებაში კავშირის მეორადი სამართლებრივი აქტების პრიმატი და მეორე მხრივ, მისი უშუალოდ მოქმედების ძალა. თუმცა, სასამართლომ აღნიშნული საკითხის განხილვის სუვერენული უფლება შეინარჩუნა. იმ შემთხვევაში თუ იგი მიიჩნევდა, რომ გაერთიანების დონეზე ადამიანის უფლებების დაცვის მოდელი არ წარმოადგენს გერმანიის ძირითადი კანონის სუბსტანციურად მსგავს სისტემას, სასამართლო პრეფერენციას მიანიჭებდა ძირითად კანონს.¹²

გერმანიის საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ შექმნილი კონცეფცია გაიზიარა ადამიანის უფლებათა ევროპულმა კომისიამ მ.&სო-ს საქმეზე. მან მიუთითა, რომ „სახელმწიფოების მიერ საერთაშორისო ორგანიზაციებისთვის კომპეტენციების გადაცემა არ გულისხმობს ევროპული კონვენციის დარღვევას, თუ ასეთი ორგანიზაციის ფარგლებში ადამიანის უფლებების დაცვა ევროპული კონვენციის ეკვივალენტურად ხორციელდება“.¹³ ჰერტისა და კორენიცას შეფასებით, ადამიანის უფლებათა ევროპულმა კომისიამ ამ მიდგომით კავშირის სამართალს ადამიანის უფლებათა ევროპული კომისიისა და სასამართლოს იურისდიქციასთან მიმართებაში მიენიჭა იმუნიტეტი.¹⁴ ხსენებულ გადაწყვეტილებაში ეკვივალენტური დაცვის დოქტრინის თაობაზე მსჯელობა ორი მიმართულებითაა ჩამოყალიბებული. კომისია მიიჩნევს, რომ ევროპული გაერთიანებების დონეზე კონვენციური უფლებები ინსტიტუციური და ნორმატიული თვალსაზრისით ეფექტიანად იყო დაცული. ნორმატიულ ჩარჩოსთან დაკავშირებით ევროპული კომისია არ გულისხმობს ევროპული გაერთიანებების ფარგლებში ძირითადი უფლებების ნორმატიული კატალოგის არსებობას, თუმცა, ყურადღებას ამახვილებს კომისიის, საბჭოსა და ევროპული პარლამენტის მიერ 1977 წელს მიღებულ დეკლარაციაზე,¹⁵ რომლითაც მათ დაისახეს ინტეგრაციის დონეზე წევრ სახელმწიფოთა კონსტიტუციებითა და ადამიანის უფლებათა დაცვის ევროპული კონვენციით გარანტირებული უფლებების დაცვის მიზანი.¹⁶ ადამიანის უფლებათა დაცვის ინსტიტუციურ ინსტრუმენტში მოიაზრა მართლმსაჯულების ევროპული სასამართლო, რომელიც კავშირის ფარგლებში ადამიანის უფლებათა დაცვაზე ზედამხედველობის განხორციელებას უზრუნველყოფდა.¹⁷ ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ ვეითეს და კენედის¹⁸ და ბიარ და რეგანის საქმეებში¹⁹ გადაწყვეტილება ეკვივალენტური დაცვის დოქტრინის საფუძველზე მიიღო, თუმცა მიდგომა არ შეუცვლია მის შინაარსთან დაკავშირებით.²⁰ ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ ეკვივალენტური დაცვის დოქტრინის თანამედროვე კონცეფცია განავითარა ბოსფორუსის საქმეში, რომელიც ქვემოთაა განხილული.

ჰერტისა და კორენიცას აზრით, ევროპული კონვენციის სისტემაში ეკვივალენტური დაცვის დოქტრინის ინტეგრაციით ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ კავშირის სამართლის

¹² Hert P., Korenica F., Doctrine of Equivalent Protection: Its Life and Legitimacy before and after the European Union's Accession to the European Convention on Human Rights, German Legal Journal, Vol. 13, 2012, 879.

¹³ იხ. ადამიანის უფლებათა ევროპული კომისიის 1990 წლის 9 თებერვლის გადაწყვეტილება საქმეზე M. & Co. v. Federal Republic of Germany, №13258/87, 1990.

¹⁴ Hert P., Korenica F., Doctrine of Equivalent Protection: Its Life and Legitimacy before and after the European Union's Accession to the European Convention on Human Rights, German Legal Journal, Vol. 13, 2012, 880.

¹⁵ იხ. ვებგვერდი, <http://www.europarl.europa.eu/charter/docs/pdf/jointdecl_04_77_en_en.pdf> [11.02.2020].

¹⁶ იხ. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 1990 წლის 09 თებერვლის გადაწყვეტილება საქმეზე M. & Co. v. Federal Republic of Germany, №13258/87, 1990.

¹⁷ იქვე.

¹⁸ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 1999 წლის 18 თებერვლის გადაწყვეტილება საქმეზე Waite & Kennedy v. Germany, №26083/94, 1999.

¹⁹ იხ. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 1999 წლის 18 თებერვლის გადაწყვეტილება საქმეზე Beer & Regan v. Germany, №28934/95, 1999.

²⁰ ფორცხალაშვილი ა., მირიანაშვილი გ., ადამიანის უფლებათა დაცვის პოლიტიკა ევროპული კავშირის სამართალში, თბ., 2018, 108.

სასარგებლოდ დათმო იურისდიქცია,²¹ თუმცა ისინი არ ეთანხმებიან იმ მოსაზრებას, რომ კონვენციის სისტემაში ეკვივალენტური დაცვის დოქტრინა დაინერგა ჰაუერის საქმეზე²² მართლმსაჯულების ევროპული სასამართლოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილების გათვალისწინებით. ამ საქმეში მართლმსაჯულების ევროპულმა სასამართლომ ცალსახად მიუთითა, რომ ევროპული გაერთიანების ინსტიტუტების მიერ ადამიანის უფლებების სავარაუდოდ დარღვევის საკითხი განხილულ უნდა იქნეს მხოლოდ გაერთიანების სამართლის შესაბამისად,²³ იგი შეეცადა ამ მიმართულებით ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს იურისდიქციის გამორიცხვას.

3. ეკვივალენტური დაცვის დოქტრინის არსი ბოსფორუსის საქმის მიხედვით

ეკვივალენტური დაცვის თანამედროვე დოქტრინა ბოსფორუსის საქმეზე ჩამოყალიბდა. ეს საქმე მნიშვნელოვანია დოქტრინის ტრანსფორმაციის თვალსაზრისით. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო ამ საქმის განხილვამდე ადამიანის უფლებების დაცვის სფეროში კავშირის სამართალს კონვენციის ეკვივალენტურად განიხილავდა, მაგრამ საჩივარი პირველად სცნო დასაშვებად.²⁴ ხსენებულ საქმეში განმცხადებელი იყო თურქული ჩარტერული ავიაკომპანია, რომელსაც იუგოსლავიის ავიახაზებისგან იჯარით ორი ბოინგი ჰქონდა გადაცემული.²⁵ ყოფილი იუგოსლავიის ფედერაციულ რესპუბლიკაში განვითარებული საზარელი მოვლენებისა და ადამიანის უფლებების მასობრივი დარღვევების გამო გაერომ იუგოსლავიას არაერთი სანქცია დააკისრა, რომლის იმპლემენტაციას ევროპული გაერთიანება ახორციელებდა.²⁶ 1993 წლის 17 აპრილს გაეროს უშიშროების საბჭოს რეზოლუციით²⁷ ნევრ სახელმწიფოებს დაეკისრათ მათ ტერიტორიაზე არსებული ყველა იმ თვითმფრინავის ჩამორთმევის ვალდებულება, რომელიც იმყოფებოდა ყოფილი იუგოსლავიის რესპუბლიკაში მცხოვრები ან/და დაფუძნებული იურიდიული პირის საკუთრებაში, ან ასეთ პირს გააჩნდა მისი კონტროლის ინტერესი. რეზოლუცია ინტეგრაციის ფარგლებში გაერთიანების რეგულაციებით იმპლემენტირდა,²⁸ რომელთა საფუძველზე ირლანდიამ აპლიკანტს თვითმფრინავი დუბლინში ჩამოართვა.²⁹ თურქული ავიაკომპანიის მიერ აღნიშნული გადაწყვეტილება ორჯერ გასაჩივრდა ირლანდიის უმაღლეს სასამართლოში. გარდა ამისა, საქმე წინასწარი გადაწყვეტილების პროცედურის ფარ-

²¹ *Hert P., Korenica F., Doctrine of Equivalent Protection: Its Life and Legitimacy before and after the European Union's Accession to the European Convention on Human Rights, German Legal Journal, Vol. 13, 2012, 880.*

²² იქვე.

²³ მართლმსაჯულების ევროპული სასამართლოს 1979 წლის 13 დეკემბრის გადაწყვეტილება საქმეზე *Hauer v. Land Rheinland-Pfalz, Case №44/79, 1963, მე-14 პარაგრაფი.*

²⁴ *ფირცხალაშვილი ა., მირიანაშვილი გ.,* ადამიანის უფლებათა დაცვის პოლიტიკა ევროპული კავშირის სამართალში, თბ., 2018, 109.

²⁵ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2005 წლის 30 ივნისის გადაწყვეტილება საქმეზე: *Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi v. Ireland, №45036/98, 2005, მე-14 პარაგრაფი.*

²⁶ *ფირცხალაშვილი ა., მირიანაშვილი გ.,* ადამიანის უფლებათა დაცვის პოლიტიკა ევროპული კავშირის სამართალში, თბ., 2018, 109.

²⁷ იხ. გაეროს უშიშროების საბჭოს №820-ე რეზოლუცია, 1993.

²⁸ იხ. ევროპული გაერთიანების შემდეგი რეგულაციები: №1432/92, №3534/92, №990/93, №2472/94, №2815/95, №462/96, №2382/96.

²⁹ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2005 წლის 30 ივნისის გადაწყვეტილება საქმეზე *Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi v. Ireland, №45036/98, 2005, მე-19 პარაგრაფი.*

გლებში გადაეგზავნა მართლმსაჯულების ევროპულ სასამართლოს, რომელმაც დაადგინა, რომ თვითმფრინავის ჩამორთმევა მართებულად ექცეოდა რეგულაციის ფარგლებში.³⁰

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს წინაშე წარდგენილ საჩივარში აპლიკანტი მიიჩნევდა, რომ ევროპული გაერთიანების რეგულაციის იმპლემენტაციით ირლანდიამ დაარღვია ევროპული კონვენციის პირველი მუხლი და პირველი პროტოკოლის პირველი მუხლით გარანტირებული საკუთრების უფლება.³¹ სასამართლოს უნდა ემსჯელა კავშირის მეორადი სამართლებრივი აქტის ევროპულ კონვენციასთან შესაბამისობის საკითხზე. მიუხედავად იმისა, რომ საჩივარი დასაშვებად იქნა ცნობილი, სასამართლომ საქმე აბსტრაქტულად განიხილა.³² მან კიდევ ერთხელ მიუთითა, რომ ცალკეულ სფეროებში კონვენციის ხელშემკვრელი მხარის მიერ საერთაშორისო ორგანიზაციისთვის სუვერენული კომპეტენციების გადაცემა არ ეწინააღმდეგება კონვენციას, თუმცა ასეთ სფეროებში ხელშემკვრელი სუბიექტის კომპეტენციის არარსებობა მას კონვენციის წინაშე არსებული ვალდებულებებისგან არ ათავისუფლებს.³³ ამ შემთხვევებში ვალდებულებისგან გათავისუფლება პირდაპირ ეწინააღმდეგება კონვენციის მიზნებსა და ამოცანებს.³⁴ გარდა ამისა, სასამართლომ განაცხადა, რომ ევროპულ გაერთიანებაში არსებობს ადამიანის უფლებების დაცვის კონვენციით გათვალისწინებული სისტემის ეკვივალენტური მოდელი.³⁵ ეკვივალენტური მოდელის ცნებაში სასამართლო გულისხმობს ადამიანის უფლებათა დაცვის შედარებით მსგავს და არა იდენტურ სისტემას.³⁶ მისი შეფასებით, ადამიანის უფლებათა დაცვის ევროპული კონვენციით დადგენილი რეჟიმის იდენტური მოდელის ფორმირების მიზნით ევროპული გაერთიანებისთვის მოთხოვნის წაყენება საერთაშორისო თანამშრომლობის ინტერესებს ეწინააღმდეგება.³⁷ სასამართლომ პირდაპირ მიუთითა, რომ თურქული კომპანიისთვის თვითმფრინავების ჩამორთმევა უკავშირდებოდა გაერთიანების წევრობიდან მომდინარე ვალდებულების შესრულებას და გამომდინარე იქიდან, რომ ერთი მხრივ, ვალდებულების შესრულების პროცესში ირლანდიას არ გააჩნდა დისკრეციული უფლებამოსილება და მეორე მხრივ, ევროპული გაერთიანება კონვენციის ეკვივალენტურად იცავს ადამიანის უფლებებს, არსებობს პრეზუმფცია, რომ ირლანდიის მოქმედებით კონვენცია არ დაირღვა.³⁸

ევროპული სასამართლოს თქმით, იგი თითოეულ საქმეში შეაფასებდა გაერთიანების ადამიანის უფლებათა დაცვის ინსტიტუციურ-სამართლებრივი სისტემის ევროპული კონვენციის მოდელთან შესაბამისობას, რაც გერმანიის საკონსტიტუციო სასამართლოს ზოგადი მიდგომისგან ფუნდამენტურად განსხვავდება.³⁹

ბოსფორუსის საქმეზე მიღებული გადაწყვეტილება საინტერესოა იმ თვალსაზრისით, რომ ევროპულმა სასამართლომ კავშირის მეორად სამართლებრივ აქტთან დაკავშირებით წარდგენილი საჩივარი ცნო დასაშვებად და ირიბად განიხილა მისი ევროპულ კონვენციასთან შესაბამისობის სა-

³⁰ მართლმსაჯულების ევროპული სასამართლოს 1996 წლის 30 ივლისის გადაწყვეტილება საქმეზე *Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret AS and Minister for Transport, Energy and Communications, Ireland and the Attorney General, Case №84/95, 1996, 27-ე პარაგრაფი.*

³¹ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2005 წლის 30 ივნისის გადაწყვეტილება საქმეზე *Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi v. Ireland, №45036/98, 2005, 107-ე პარაგრაფი.*

³² *ფირცხალაშვილი ა., მირიანაშვილი გ.,* ადამიანის უფლებათა დაცვის პოლიტიკა ევროპული კავშირის სამართალში, თბ., 2018, 110.

³³ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2005 წლის 30 ივნისის გადაწყვეტილება საქმეზე: *Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi v. Ireland, №45036/98, 2005, 154-ე პარაგრაფი.*

³⁴ იქვე.

³⁵ იქვე, 155-ე პარაგრაფი.

³⁶ იქვე.

³⁷ იქვე.

³⁸ იქვე, 156-ე პარაგრაფი.

³⁹ იხ. *Flaherty J. P., Lally-Green E., Fundamental Rights in the European Union, Duquesne Law Review, Vol. 36, 1998, 313.*

კითხი.⁴⁰ გარდა ამისა, დაზუსტდა ეკვივალენტური დაცვის დოქტრინის მოქმედების ფარგლები, კერძოდ, კონვენციასთან მიმართებაში იმუნიტეტით სარგებლობს არა მხოლოდ კავშირი, ასევე კავშირის ნევრი სახელმწიფოც იმ შემთხვევაში, როდესაც კავშირის მეორადი სამართლის იმპლემენტაციის პროცესში არ გააჩნია დისკრეცია.⁴¹ ევროპულმა სასამართლომ დოქტრინა გაავრცელა მხოლოდ კავშირის მეორად სამართლებრივ აქტებზე და იმ სფეროებზე, რომლებიც ე.წ. ტაძრის სტრუქტურის პირველ სვეტში ანუ სუპრანაციონალურ განზომილებაში მოიაზრებოდა.⁴²

კავშირის პირველადი სამართლის აქტის კონვენციასთან შესაბამისობაზე ევროპულმა სამართლომ მათჰეუსის საქმეში⁴³ იმსჯელა და ევროპული კონვენციის დარღვევა დაადგინა. სხენებულ საქმეში აპლიკანტი იყო გიბრალტარის მოქალაქე, რომელსაც გაერთიანებული სამეფოს ევროპულ გაერთიანებაში განევრიანების შესახებ ხელშეკრულებიდან გამომდინარე არ გააჩნდა ევროპული პარლამენტის არჩევნებში მონაწილეობის აქტიური უფლება. იგი გაერთიანებული სამეფოს ევროპულ გაერთიანებაში განევრიანების შესახებ ხელშეკრულებას ასაჩივრებდა, როგორც მხოლოდ ევროპული კონვენციის მე-14 მუხლთან, აგრეთვე, ერთდროულად ამავე მუხლთან და ევროპული კონვენციის პირველი დამატებითი პროტოკოლის მე-3 მუხლთან მიმართებაში. აპლიკანტის აზრით, ვინაიდან ევროპული პარლამენტი ევროპული კონვენციით გათვალისწინებული აქტიური საარჩევნო უფლების მიზნებისთვის წარმოადგენდა საკანონმდებლო ორგანოს და ევროპული ინტეგრაციის დამფუძნებელი ხელშეკრულებები, კავშირის მეორადი სამართლის აქტები ვრცელდებოდა გიბრალტარის ტერიტორიაზე, გიბრალტარის მოქალაქისთვის ევროპული პარლამენტის არჩევნებში ხმის მიცემის აბსოლუტური აკრძალვა არღვევდა ევროპული კონვენციის პირველი დამატებითი პროტოკოლით აღიარებულ აქტიურ საარჩევნო უფლებას და საცხოვრებელი ადგილიდან გამომდინარე არათანაბარ მდგომარეობაში აყენებდა მას გიბრალტარის იმ მოქალაქესთან მიმართებაში, რომელიც გაერთიანებულ სამეფოში ცხოვრობდა.⁴⁴ ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ ეს არგუმენტები გაიზიარა. მან კავშირის პირველად სამართალზე დოქტრინა არ გაავრცელა იქიდან გამომდინარე, რომ ერთი მხრივ, ნევრმა სახელმწიფოებმა საკუთარი ნებით დადეს კავშირის დამფუძნებელი ხელშეკრულებები⁴⁵ და მეორე მხრივ, მართლმსაჯულების ევროპულ სასამართლოს არ გააჩნია კავშირის დამფუძნებელი ხელშეკრულებებისა და იდენტური სამართლებრივი რანგის მქონე აქტების ნორმების გაუქმების კომპეტენცია.⁴⁶ სასამართლომ კიდევ ერთხელ ხაზი გაუსვა იმ გარემოებას, კონვენციის ხელშემკვერელი სახელმწიფოების მიერ თავიანთი სუვერენიტეტის ნაწილის საერთაშორისო ორგანიზაციისათვის გადაცემა, მათ არ ათავისუფლებს კონვენციით აღიარებული უფლებების დაცვის ვალდებულებისგან.⁴⁷ აღსანიშნავია, რომ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს ეს გადაწყვეტილება 7 წლის განმავლობაში არ აღსრულებულა.

⁴⁰ ფირცხალაშვილი ა., მირიანაშვილი გ., ადამიანის უფლებათა დაცვის პოლიტიკა ევროპული კავშირის სამართალში, თბ., 2018, 111.

⁴¹ ფირცხალაშვილი ა., მირიანაშვილი გ., ადამიანის უფლებათა დაცვის პოლიტიკა ევროპული კავშირის სამართალში, თბ., 2018, 111.

⁴² Hert P., Korenica F., Doctrine of Equivalent Protection: Its Life and Legitimacy before and after the European Union's Accession to the European Convention on Human Rights, German Legal Journal, Vol. 13, 2012, 883.

⁴³ იხ. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 1999 წლის 18 თებერვლის გადაწყვეტილება საქმეზე Matthews v. The United Kingdom, №24833/94, 1999, 33-ე პარაგრაფი; მართლმსაჯულების ევროპული სასამართლოს 2006 წლის 12 სექტემბრის გადაწყვეტილება საქმეზე Kingdom of Spain v. United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, Case №145/04, 2006.

⁴⁴ იხ. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 1999 წლის 18 თებერვლის გადაწყვეტილება საქმეზე Matthews v. The United Kingdom, №24833/94, 1999, 27-ე და 46-ე პარაგრაფები.

⁴⁵ იქვე, 33-ე პარაგრაფი.

⁴⁶ იქვე.

⁴⁷ იქვე, 32-ე პარაგრაფი.

ზემოთ განიხილული საქმეების საფუძველზე უნდა ითქვას, რომ კავშირის სამართლებრივი სისტემა კონვენციის რეჟიმის ეკვივალენტურად მიიჩნევა, რადგან კავშირის ფარგლებში არსებობს ადამიანის უფლებათა დაცვის ეფექტიანი სამართლებრივი და ინსტიტუციური მექანიზმები, რომლებიც კავშირის ფარგლებში უზრუნველყოფენ ადამიანის უფლებათა კონვენციის მსგავსი სტანდარტების ჩამოყალიბებასა და დაცვას.⁴⁸ სამართლებრივ ინსტრუმენტში სასამართლო მოიაზრებს კავშირის წევრ სახელმწიფოთა საერთო კონსტიტუციურ ტრადიციებსა და კავშირის სამართლის აქტებს, ხოლო ინსტიტუციურ მექანიზმად მიიჩნევა კავშირის მართლმსაჯულების სასამართლოს, რომელიც განიხილავს ადამიანის უფლებათა სადავო დარღვევის შესახებ საქმეებს, მათ შორის წინასწარი გადაწყვეტილების პროცედურის ფარგლებში.⁴⁹

თეორიული თვალსაზრისით, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო უფლებამოსილია კონკრეტულ საქმეზე განაცხადოს, რომ კავშირის სამართლის ცალკეულ სფეროებში არ არსებობს ადამიანის უფლებათა დაცვის ევროპული კონვენციით გათვალისწინებული მოდელი, ან სახელმწიფოს მიერ კავშირის წევრობიდან მომდინარე ვალდებულების შესრულების პროცესში დაადგინოს კონვენციის დარღვევა, თუმცა გაურკვეველია ევროპული სასამართლოს მიერ ასეთი გადაწყვეტილების მიღების პრაქტიკული მექანიზმი.⁵⁰ სასამართლოს განცხადებით, ეკვივალენტური დაცვის დოქტრინა უარყოფილ იქნება მაშინ, თუ იგი მიიჩნევა, რომ კავშირის ფარგლებში კონვენციით გათვალისწინებული უფლებების დაცვა იქნება „აშკარად არასაკმარისი“.⁵¹ ამ შემთხვევაში, საერთაშორისო თანამშრომლობის ინტერესს გადანონის კონვენციის, როგორც ადამიანის უფლებათა დაცვის სფეროში „ევროპული საჯარო წესრიგის კონსტიტუციური ინსტრუმენტის“ როლი და მიზნები.⁵²

ძირითად უფლებათა დაცვის ევროკავშირის სისტემის ევროპული კონვენციის ეკვივალენტურ მოდელად განხილვა არ შეესაბამება ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს წლების განმავლობაში ჩამოყალიბებულ პრაქტიკას. ბოსფორუსის საქმეში აღინიშნა, რომ „ეკვივალენტის“ ცნება გულისხმობს ადამიანის უფლებათა დაცვის „შედარებით მსგავს“ და არა იდენტურ სისტემას. თუ კავშირის სამართალი კონვენციის იდენტურად არ იცავს ადამიანის უფლებებს, იგი უნდა ადგენდეს უფრო მაღალ სტანდარტებს ვიდრე ევროპული კონვენცია. წინააღმდეგ შემთხვევაში, ევროკავშირის სამართალი კონვენციასთან შეუსაბამოდ უნდა ჩაითვალოს, ვინაიდან ევროპული კონვენცია არის უფლების დაცვის მინიმალური დონე. მიუხედავად იმისა, რომ ეკვივალენტური დაცვის დოქტრინის შინაარსი მნიშვნელოვნად განსხვავდება ევროპული კონვენციის არსისა და ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო პრეცედენტული სამართლისგან, ევროპულმა სასამართლომ მიიღო პრაგმატული გადაწყვეტილება. იგი ვერ მიუთითებდა, რომ ძირითადი უფლებების დაცვის ევროკავშირის რეჟიმი კონვენციური სტანდარტების იდენტურია, რადგან გამოირიცხებოდა როგორც კავშირის მეორადი სამართლებრივი აქტის, ასევე სახელმწიფოს მიერ კავშირის წევრობიდან მომდინარე ვალდებულების შესრულების მიზნით განხორციელებული მოქმედებების კონვენციასთან შესაბამისობის საკითხის განხილვის პერსპექტივა. ევროკავშირის სამართლისთვის აბსოლუტური იმუნიტეტის მინიჭება ადამიანის უფლებათა სფეროში დაარღვევდა ევროპის საბჭოსა და ევროკავშირის შორის არსებულ ბალანსს.

⁴⁸ ფირცხალაშვილი ა., მირიანაშვილი გ., ადამიანის უფლებათა დაცვის პოლიტიკა ევროპული კავშირის სამართალში, თბ., 2018, 112.

⁴⁹ იქვე.

⁵⁰ იქვე, 112-113.

⁵¹ იხ. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2005 წლის 30 ივნისის გადაწყვეტილება საქმეზე *Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi v. Ireland*, №45036/98, 2005, 156-ე პარაგრაფი.

⁵² იქვე.

4. ეკვივალენტური დაცვის დოქტრინის გავრცელება ექსტრადიციის კვაზიევროპულ სისტემაზე - ორმხრივი ნდობის პრინციპის ეფექტის შემცირებისთვის

ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ პირობის საქმეში ეკვივალენტური დაცვის დოქტრინა ექსტრადიციის კვაზიევროპულ სისტემაზე ე.ი. სისხლის სამართლის საქმეებში იუსტიციური თანამშრომლობის სფეროზეც გაავრცელა. ამ საქმეში აპლიკანტი სადავოდ მიიჩნეოდა ბელგიის მიერ *in absentia* სასამართლოს გადაწყვეტილების აღსასრულებლად გამოცემული დაკავების ევროპული ორდერის საფუძველზე მის იტალიისთვის გადაცემას. 1998 წელს ბრემიას რაიონულმა სასამართლომ პირობი დამნაშავედ ცნო ნარკოტიკების ტრეფიკინგისთვის და სასჯელის სახით დააკისრა თავისუფლების აღკვეთა 18 წლის ვადით და ჯარიმა 250,000 ევროს ოდენობით.⁵³ 2002 წელს ბრემიას სააპელაციო სასამართლომ პირობის თავისუფლების 18-წლიანი აღკვეთა სამი წლით შეუმცირა, ხოლო ჯარიმის ოდენობად განსაზღვრა 80 000 ევრო.⁵⁴ პირობი ჯანმრთელობის მდგომარეობის გამო სააპელაციო სამართალწარმოებაში არ მონაწილეობდა, თუმცა, მის ინტერესებს ადვოკატი იცავდა.⁵⁵ მოგვიანებით, მას 15-წლიანი თავისუფლების აღკვეთა კიდევ ერთი წლით შეუმცირდა.⁵⁶ 2010 წელს პირობისთვის *in absentia* სამართალწარმოების შედეგად დაკისრებული სასჯელის აღსრულების მიზნით ნეაპოლის პროკურატურამ გამოსცა დაკავების ევროპული ორდერი და ბელგიამ ის იტალიას გადასცა.⁵⁷ გადაცემამდე, პირობი ბელგიის სასამართლოების წინაშე აცხადებდა, რომ იტალიის კანონმდებლობა მას არ აძლევს საქმის ხელახალი განხილვის ეფექტიან და მკაფიო შესაძლებლობას და დაკავების ევროპული ორდერის შესრულებით დაირღვოდა ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლით აღიარებული სამართლიანი სასამართლოს უფლება.⁵⁸

ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ ხსენებულ საქმეზეც აბსტრაქტულად იმსჯელა, ეკვივალენტური დაცვის დოქტრინა საქმის სამართლიანად განხილვის უფლებასთან მიმართებაშიც გამოიყენა და კონვენციის დარღვევა არ დაადგინა. მოცემული საქმე პრეცედენტულია იმ თვალსაზრისით, რომ ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ დაკავების ევროპული ორდერის შეუსრულებლობის კონვენციური მექანიზმი შემოიღო, რომელშიც ეკვივალენტური დაცვის დოქტრინის უარყოფი ელემენტი - ძირითადი უფლების „აშკარად არასაკმარისად“ დაცვის სტანდარტი გამოიყენა.

ევროპულმა სასამართლომ დაკავების ევროპული ორდერის შესრულების საფუძველზე საქმის სამართლიანად განხილვის უფლების სავარაუდოდ დარღვევის შეფასების ინსტრუმენტად ე.წ. ზოერინგის ტესტი გამოიყენა, რომლის თანახმად პირის გაძევების ან ექსტრადიციის პროცესში ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლი მაშინ ირღვევა, როდესაც არსებობს სერიოზული საფრთხე სხვა სახელმწიფოში ადგილი ჰქონდეს სამართლიანი სასამართლოს უფლების უხეშ უარყოფას.⁵⁹ ეს გარემოება მიუთითებს, რომ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო ექსტრადიციის კვაზიევროპულ სისტემას მიიჩნევს ექსტრადიციის ნაირსახეობად. მაგრამ, სასამართლომ ეს ტესტი პრაქტიკული მნიშვნელობით არ გამოიყენა. მას არ უმსჯელია იტალიის კანონმდებლობაში საქმის ხელახალი განხილვის უფლების სტანდარტზე. პირობის საქმე უფრო საინტერესოა დაკავების ევროპული ორდერის შეუსრულებლობის კონვენციური ინსტრუმენტის შემოღების კონტექსტში.

⁵³ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2018 წლის 17 აპრილის გადაწყვეტილება საქმეზე *Pirozzi v. Belgium*, №21055/11, 2018, მე-7 პარაგრაფი.

⁵⁴ იქვე, მე-8 პარაგრაფი.

⁵⁵ იქვე.

⁵⁶ იქვე, მე-11 პარაგრაფი.

⁵⁷ იქვე, მე-12 პარაგრაფი.

⁵⁸ იქვე, 21-ე პარაგრაფი.

⁵⁹ იქვე, 57-ე პარაგრაფი.

მართლმსაჯულების, თავისუფლებისა და უსაფრთხოების სფეროში თანამშრომლობას ორმხრივი ნდობის ფარგლებში, რომლის კონკრეტულ გამოხატულებას დაკავების ევროპული ორდერის მექანიზმი წარმოადგენს, სასამართლო იმთავითვე ევროპულ კონვენციასთან შეუსაბამოდ არ განიხილავს.⁶⁰ თუმცა, ის თვლის, რომ ასეთი სივრცის ჩამოყალიბების ნებისმიერი ინსტრუმენტი არ უნდა ეწინააღმდეგებოდეს ექსტრადიციას დაქვემდებარებული პირის კონვენციურ უფლებებს.⁶¹ ევროპული სასამართლოს მიხედვით, ეკვივალენტური დაცვის დოქტრინა მოქმედებს მაშინაც, როდესაც წევრი სახელმწიფოს სასამართლო ორმხრივი ნდობის პრინციპის ძალით დაკავების ევროპულ ორდერს აღასრულებს – ე.ი. კავშირის სამართლის იმპლემენტაციას ახორციელებს დისკრეციული უფლებამოსილების გარეშე, რადგან არსებობს პრეზუმფცია, რომ დაკავების ევროპული ორდერის გამოცემის სახელმწიფოში ძირითადი უფლებები საკმარისად დაცულია.⁶² ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოსთვის ასეთი პრეზუმფციის აბსოლუტურობა და მუდმივობა მიუღებელია. ამიტომ, ის ეროვნულ სასამართლოებს სთავაზობს მექანიზმს, რომელიც უნდა გამოიყენონ ორმხრივი ნდობის პრინციპით ნაკისრი ვალდებულების, მაგალითად დაკავების ევროპული ორდერის შესრულების შესახებ გადანყვეტილების მიღებამდე. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს შეფასებით, ორმხრივი ნდობის პრინციპის მიმართ ეროვნულ სასამართლოს უნდა ჰქონდეს კეთილგანწყობილი დამოკიდებულება, თუმცა მან სხვა წევრ სახელმწიფოში ძირითადი უფლებების საკმარისად დაცვის პრეზუმფცია ავტომატურად და ძირითადი უფლებების საზიანოდ არ უნდა გამოიყენოს.⁶³ ევროპული სასამართლოს თქმით, ორმხრივი ნდობის საფუძველზე ეროვნულ სასამართლოებს მხოლოდ მაშინ შეუძლიათ დაკავების ევროპული ორდერების შესრულება, როდესაც მათ გამოცემის სახელმწიფოში კონვენციით დაცული უფლებები „შეკარად არასაკმარისად“ არ არის დაცული.⁶⁴ თუ ეროვნული სასამართლო აღმოაჩენს, რომ დაკავების ევროპული ორდერის გამოცემის სახელმწიფოში ადგილი აქვს ძირითადი უფლებების სუბსტანციურ და სერიოზულ დარღვევას, ეს იქნება კონვენციით აღიარებული უფლებების აშკარად არასაკმარისად დაცვის ტოლფასი და მან უნდა იმოქმედოს ევროპული კონვენციით დადგენილი სტანდარტების შესაბამისად.⁶⁵

ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოს შეეძლო დაკავების ევროპული ორდერის შესრულებისას ეროვნული სასამართლოს მიერ გამოსაყენებელ კონვენციურ ტესტზე არ ემსჯელა და საქმე მხოლოდ აბსტრაქტულად განეხილა, ისე როგორც ბოსფორუსის საქმის შემთხვევაში მოიქცა. თუმცა, მან ამ ფორმით ხაზი გაუსვა ეროვნულ დონეზე ექსტრადიციის კვაზიევროპული სისტემის კონვენციასთან თავსებადობის შემოწმების საჭიროებას და გარკვეულწილად ორმხრივი ნდობის პრინციპის მოქმედების ფარგლები ევროპული კონვენციიდან გამომდინარე შეამცირა. პირობის პრეცედენტი არის ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს კონსტრუქციული წინააღმდეგობა, ინსტიტუციური რეაქცია, რომელიც გამოხატა მელონის საქმეში და ადამიანის უფლებათა ევროპულ კონვენციაზე ევროკავშირის მიერთების შესახებ შეთანხმებასთან დაკავშირებით მართლმსაჯულების ევროპული სასამართლოს მიერ წარმოდგენილი პოზიციების საპასუხოდ.

დაკავების ევროპული ორდერის შეუსრულებლობის კონვენციური მექანიზმის შემოღება საჭირო იყო ევროპული კონვენციის ფუნქციისა და როლის შენარჩუნებისთვის. თუმცა, ვინაიდან, ამიერიდან არსებობს დაკავების ევროპული ორდერის შეუსრულებლობის ორი კოლიზიური მიდგომა,

⁶⁰ იქვე, მე-60 პარაგრაფი.

⁶¹ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2018 წლის 17 აპრილის გადანყვეტილება საქმეზე Pirozzi v. Belgium, №21055/11, 2018, 61-ე პარაგრაფი.

⁶² იქვე, 62-ე პარაგრაფი.

⁶³ იქვე.

⁶⁴ იქვე, 63-ე პარაგრაფი.

⁶⁵ იქვე, 64-ე პარაგრაფი.

იგულისხმება კონვენციური და ევროკავშირის ინსტრუმენტები, ეროვნული სასამართლოები აღმოჩნდნენ კიდევ უფრო რთულ მდგომარეობაში, დიდ სამართლებრივ გაუგებრობაში.

როგორც ზემოთ აღინიშნა, მართლმსაჯულების ევროპული სასამართლო ეროვნულ სასამართლოებს მოუწოდებს, რომ ორმხრივი ნდობის პრინციპის მოთხოვნით დაკავების ევროპული ორდერის შეუსრულებლობა დასაშვებია მხოლოდ ჩარჩო-გადაწყვეტლებით პირდაპირ დადგენილი რომელიმე საფუძვლის არსებობისას, ან საგამონაკლისო შემთხვევებში ძირითად უფლებათა დაცვისთვის, მაგრამ ასეთ შემთხვევებსა და უფლებათა დაცვის ინსტრუმენტებს თავად მართლმსაჯულების ევროპული სასამართლო განსაზღვრავს.

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს შეფასებით, ორმხრივი ნდობის პრინციპის საფუძველზე შექმნილი პრეზუმფცია, რომ კავშირის სხვა წევრი სახელმწიფო ევროპული კონვენციის შესაბამისად იცავს ძირითად უფლებებს არ არის აბსოლუტურის ხასიათის, აქედან გამომდინარე დაკავების ევროპული ორდერის აღსრულებად არ უნდა განხორციელდეს ავტომატურად და კავშირის სხვა წევრ სახელმწიფოში ძირითად უფლებათა დაცვის ხარისხი საჭიროებს შემოწმებას. იგი მოუწოდებს ეროვნულ სასამართლოებს გამოიყენონ ევროპული კონვენციის სტანდარტი თუ აღმოჩნდება, რომ დაკავების ევროპული ორდერის გამომცემ სახელმწიფოში ძირითადი უფლებები „აშკარად არასაკმარისადაა“ დაცული და ევროკავშირის დონეზე ამ უფლების აღსადგენად სათანადო მექანიზმი არ არსებობს.

პარადოქსულია, თუმცა ცალსახაა, რომ ეროვნული სასამართლოები დაკავების ევროპული ორდერების შესრულებაზე მსჯელობისას უნდა დაეყრდნონ ორ ურთიერთგანსხვავებულ ინსტრუმენტებს. თუ ისინი კონვენციურ ინსტრუმენტს გამოიყენებენ, ეტაპობრივად შეიძლება შეირყეს ექსტრადიციის კვაზიევროპული სისტემის ეფექტიანობა და ის ექსტრადიციის ევროპულ სისტემას დაემსგავსოს. თუ სასამართლოები დაკავების ევროპული ორდერების აღსრულების საკითხის განხილვისას ევროკავშირის სტანდარტით იხელმძღვანელებენ, კავშირის წევრ სახელმწიფოებში გაგრძელდება ძირითად უფლებათა დაცვის კონვენციური სტანდარტების შემცირების პროცესი.

5. ძირითადი უფლების აშკარად არასაკმარისად დაცვა ექსტრადიციის კვაზიევროპული სისტემის მიზნებისთვის

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართალი არ განმარტავს ძირითადი უფლების აშკარად არასაკმარისად დაცვის ცნებას. ამ კონცეფციის არსის ღიად დატოვება, აბსტრაქტულად არსებობა ხელსაყრელია იქიდან გამომდინარე, რომ ევროპულ სასამართლოს საშუალება აქვს მისი შინაარსი თითოეულ საქმეს მოარგოს.

იურიდიულ ლიტერატურაში ბოსფორუსის საქმის შედეგებთან დაკავშირებით განსხვავებული მოსაზრებებია გამოთქმული. მეცნიერთა ერთ ნაწილს ეჭვი ეპარება ძირითადი უფლების „აშკარად არასაკმარისად“ დაცვის კონცეფციის ეფექტიანობაში, მეორე ნაწილი მას კავშირის მეორადი სამართლებრივი აქტის, ან სახელმწიფოს მიერ კავშირის წევრობიდან მომდინარე ვალდებულების შესრულების მიზნით განხორციელებული მოქმედების კონვენციასთან შეუსაბამოდ გამოცხადების ქმედით მექანიზმად განიხილავს. ჰოფმეისტერი მიიჩნევს, რომ ამ კონცეფციის განვითარებით ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ კავშირის სამართალში ინტერვენციის ძალაუფლება შეიძინა, რომელსაც მხოლოდ საკუთარი უფლებამოსილებების განხორციელების უკანასკნელ საშუალებად

გამოიყენებს.⁶⁶ კუნჭერტი არ ეთანხმება ამ შეხედულებას, მისი მოსაზრებით, ბოსფორუსის საქმეზე მიღებული გადაწყვეტილება არ მიანიშნებს, რომ ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოს გააჩნია „საბოლოო სიტყვა“ ევროკავშირის ადამიანის უფლებათა სამართალთან და მექანიზმებთან მიმართებაში.⁶⁷ ჰერტისა და კორენიცას შეფასებით, „აშკარად არასაკმარისობის“ კონცეფცია წარმოადგენს კავშირის სამართლებრივი აქტის განხილვის უფრო ზედაპირულ, ბუნდოვან ინსტრუმენტს, ვიდრე პრაქტიკულ მექანიზმს.⁶⁸ მათი მოსაზრებით, თუ დადგინდება, რომ ევროკავშირის ფარგლებში ადამიანის უფლებათა დაცვა არ ხორციელდება კონვენციის ეკვივალენტურად და ინტეგრაციის ინსტიტუციურ-სამართლებრივი მექანიზმები აშკარად არასაკმარისად ჩაითვლება, გაურკვეველია კონვენციის დარღვევისთვის პასუხისმგებლობა დაეკისრება კავშირს თუ წევრ სახელმწიფოს.⁶⁹ ამ პოზიციის საწინააღმდეგოდ ინდა ითქვას, რომ თუ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო კონვენციის დარღვევას დაადგენს, პასუხისმგებლობა დაეკისრება მხოლოდ კონვენციის ხელშემკვერელ მხარეს – კავშირის წევრ სახელმწიფოს, რადგან ევროპული სასამართლოს ევროკავშირთან მიმართებაში არ ფლობს პერსონალურ იურისდიქციას. თუმცა, შესაძლებელია ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილების აღსრულებას პრობლემა შეექმნას. თუ ევროპული კონვენციის დარღვევა განაპირობა წევრი სახელმწიფოს მიერ დირექტივის, რეგულაციის ან ჩარჩო-გადაწყვეტილების იმპლემენტაციის მიზნით განხორციელებულმა მოქმედებამ და მას ამ პროცესში არ გააჩნდა დისკრეტია, მხოლოდ წევრი სახელმწიფოების ძალისხმევა არ იქნება საკმარისი, რადგან ასეთი აქტების მიღების, ან მასში ცვლილებებისა და დამატებების შეტანის უფლებამოსილება გააჩნიათ მხოლოდ ევროკავშირის ორგანოებს. შესაბამისად, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილების აღსრულების პერსპექტივა კავშირის ორგანოების ნებაზეც იქნება დამოკიდებული.

ძირითადი უფლების „აშკარად არასაკმარისად“ დაცვის კრიტერიუმის ბუნდოვანებასა და კონვენციის სისტემასთან გარკვეული თვალსაზრისით შეუთავსებლობაზე ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მოსამართლეებიც საუბრობენ. ბოსფორუსის საქმეზე მიღებულ გადაწყვეტილებაში მოსამართლეებმა როზაკისმა, ტულკენსმა, თრავამ, ბოტოუჩაროვამ, ზაგრებელსკიმ და გარლიცკიმ თავიანთ ერთობლივ თანხმედვრ მოსაზრებაში მიუთითეს, რომ ძირითადი უფლების „აშკარად არასაკმარისად“ დაცვის კონცეფციის შექმნის საფუძველზე შენარჩუნდა ევროკავშირის მეორად სამართალთან დაკავშირებული საქმის *in concreto* განხილვის პერსპექტივა.⁷⁰ მიუხედავად მისი ბუნდოვანი ბუნებისა, ძირითადი უფლების „აშკარად არასაკმარისად“ დაცვის კრიტერიუმის შემოღებით კონვენციური უფლების დარღვევის შემონებისთვის დადგინდა უფრო დაბალი თამასა, რომელიც პრინციპში ზოგადად ეწინააღმდეგება ადამიანის უფლებათა დაცვის ევროპული კონვენციის ზედამხედველობის მექანიზმებს.⁷¹ გამომდინარე იქიდან, რომ ევროპული კონვენცია დაცვის მინიმალურ დონეს ადგენს, ნებისმიერი ეკვივალენტურობა ძირითადი უფლების კონვენციურ და ევროპული გაერთიანების სტანდარტებს შორის შესაძლებელია გამოიხატოს დაცვის საშუალებებში და არა შედეგებში.⁷²

⁶⁶ Hoffmeister F., Bosphorus Hava Yollari Turizm v. Ireland, App. №45036/98, American Journal of International Law, Vol. 100, 2006, 447.

⁶⁷ Kuhnert K., Bosphorus - Double Standards in European Human Rights Protection?, Utrecht Legal Review, Vol. 2, 2006, 188.

⁶⁸ Hert P., Korenica F., Doctrine of Equivalent Protection: Its Life and Legitimacy before and after the European Union's Accession to the European Convention on Human Rights, German Legal Journal, Vol. 13, 2012, 886.

⁶⁹ იქვე, 886-887.

⁷⁰ Joint Concurring Opinion of Judges Rozakis, Tulkens, Traja, Botoucharova, Zagrebelsky Botoucharova and Garlicki, მე-4 პარაგრაფი.

⁷¹ იქვე.

⁷² იქვე.

მიუხედავად იმისა, რომ ძირითადი უფლების „აშკარად არასაკმარისად“ დაცვის შინაარსს უშუალოდ ბოსფორუსის საქმეზე მიღებული გადაწყვეტილება არ შეიცავს, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მოსამართლე რესი შეეცადა თანმხვედრ მოსაზრებაში მისი ცნების ჩამოყალიბებას. მოსამართლის შეხედულებები გაზიარებას იმსახურებს. იგი გარკვეულწილად გამოსადეგია ეროვნული სასამართლოებისთვის, როდესაც განიხილავენ დაკავების ევროპული ორდერის შეუსრულებლობის საკითხს კონვენციური სტანდარტის საფუძველზე.

მოსამართლე რესის შეფასებით, ძირითადი უფლების „აშკარად არასაკმარისად“ დაცვას ადგილი ექნება იმ შემთხვევაში თუ: 1. მართლმსაჯულების ევროპულ სასამართლოს კავშირის მეორად სამართლებრივ აქტთან მიმართებაში შეზღუდული ექნება კომპეტენცია; 2. მართლმსაჯულების ევროპული სასამართლო კავშირის სამართლის განმარტებით საკმარისზე მეტად შეზღუდავს ევროკავშირის მართლმსაჯულების მექანიზმებზე წვდომას; 3. მართლაც აშკარა იქნება მართლმსაჯულების ევროპული სასამართლოს მიერ კონვენციური გარანტიების გამოუყენებლობა ან არასათანადო ინტერპრეტაცია;⁷³ ან 4. მართლმსაჯულების ევროპული სასამართლო გადაუხვევს ევროპული კონვენციის ან მისი პროტოკოლების გამოყენების ან ინტერპრეტაციის იმ სტანდარტებიდან, რომელიც ადამიანის უფლებათა დაცვის ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართლითაა დადგენილი.⁷⁴ ის მართებულად არ ეთანხმება სხვა მოსამართლეების პოზიციას, რომ ძირითადი უფლების დაცვის კონვენციურ და ევროკავშირის სტანდარტებს შორის ეკვივალენტურობა უნდა გამოიხატებოდეს მხოლოდ დაცვის საშუალებებში. რესისთვის გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს, რომ ევროკავშირის სამართლებრივ წესრიგში კონვენციური უფლების დაცვის შედეგი იყოს ისეთი როგორც კონვენციის სისტემაშია.⁷⁵ ევროპული კონვენციის პროცედურულ დონეზე ანუ ინსტიტუციური მექანიზმით დაცვა საკმარისი არ არის, რომ იყოს ეკვივალენტურობის საზომი. ევროპული კონვენცია ევროპის საჯარო წესრიგის კონსტიტუციურ ინსტრუმენტად არსებობს იქიდან გამომდინარე, რომ მისი უფლებები არის რეალური, პრაქტიკაში რეალიზებადი და არა ილუზიორული.

მოსამართლე რესის მოსაზრებისა და პირობის საქმეში დაკავების ევროპული ორდერის შეუსრულებლობის კონვენციური მექანიზმის ერთობლივი ანალიზის საფუძველზე შესაძლებელია ჩამოყალიბდეს ძირითადი უფლების „აშკარად არასაკმარისად“ დაცვის კონცეფციის იმგვარი იუსტიციური ინსტრუმენტი, რომელსაც ეროვნული სასამართლო გამოიყენებს დაკავების ევროპული ორდერის შესრულების საკითხის განხილვისას. გამომდინარე იქიდან, რომ ადამიანის უფლებათა დაცვის ევროპული კონვენცია ძირითადი უფლებების დაცვისთვის ადგენს მინიმალურ დონეს, რომელსაც ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო განსაზღვრავს, ეროვნულმა სასამართლომ დაკავების ევროპული ორდერის შესრულების საკითხის განხილვისას უნდა:

– in abstractio სისტემური თვალსაზრისით შეაფასოს დაკავების ევროპული ორდერის გამომცემ წევრ სახელმწიფოში ძირითადი უფლებების დაცვის მდგომარეობა და დაეყრდნოს ავტორიტეტული ორგანიზაციების ანგრიშებსა და დასკვნებს, მათ შორის ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტულ სამართალს;

– in concreto შეაფასოს დაკავების ევროპული ორდერის გამომცემ წევრ სახელმწიფოში იმ კონვენციური უფლების დაცვის ხარისხი, რომლის სავარაუდო დარღვევაზეც გადაცემას დაქვემდებარებული პირი აპელირებს. ამ ეტაპზეც მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული კონვენციის შესაბამის მუხლთან დაკავშირებით კავშირის წევრ სახელმწიფოსთან მიმართებაში არსებული ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს უახლესი პრაქტიკა;

⁷³ Concurring Opinion of Judge Ress, მე-3 პარაგრაფი.

⁷⁴ იქვე.

⁷⁵ იქვე.

– შეაფასოს ექსტრადიციის კვაზიევროპული სისტემა, ეროვნული სამართალი ნორმატიული თვალსაზრისით ადგენს თუ არა რელევანტური უფლების დაცვის ევროპულ კონვენციაზე დაბალ სტანდარტს;

– გაანალიზოს ექსტრადიციის კვაზიევროპულ სისტემასთან მიმართებაში მართლმსაჯულების ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა კონვენციური გარანტიების (მაგალითად, ღირსების უფლების ან საქმის სამართლიანად განხილვის უფლების) გამოუყენებლობის ან არასათანადოდ ინტერპრეტაციის კონტექსტში (ძირითადი უფლების აშკარად არასაკმარისად დაცვის პირველი კრიტერიუმი);

– იმსჯელოს მართლმსაჯულების ევროპულმა სასამართლომ ექსტრადიციის კვაზიევროპული სისტემის კონტექსტში გადაუხვია თუ არა კონვენციური უფლების გამოყენების ან განმარტების იმ სტანდარტებიდან, რომელიც ადამიანის უფლებათა დაცვის ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართლითაა დადგენილი (ძირითადი უფლების აშკარად არასაკმარისად დაცვის მეორე კრიტერიუმი).

ეროვნული სასამართლო ზემოხსენებული ეტაპების დასრულების შემდეგ თუ დარწმუნდება, რომ გადაცემა ეწინააღმდეგება ადამიანის უფლებათა დაცვის ევროპულ კონვენციას, ვალდებულია მიიღოს დაკავების ევროპული ორდერის შეუსრულებლობის შესახებ გადანყვებილება. ეს მექანიზმი გამოსადეგია ყველა იმ კონვენციურ უფლებასთან მიმართებაში, რომელიც პირს იცავს კონვენციის სანინაალმდეგო ექსტრადიციისგან. თავის მხრივ, მოცემული ინსტრუმენტი გამოსადეგია ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოსთვისაც. სასამართლოს შეუძლია დაკავების ევროპული ორდერის აღსრულებით ევროპული კონვენციის სავარაუდო დარღვევისას შეაფასოს თუ რამდენად და როგორ გამოიყენეს ეს მექანიზმი ეროვნულმა სასამართლოებმა.

6. დასკვნა

ეკვივალენტური დაცვის დოქტრინა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ ევროკავშირის მეორად სამართალთან მიმართებაში განვითარებული კონცეფციაა, რომელიც ხელს უწყობს ევროკავშირის სამართლისა და ევროპული კონვენციის თანაარსებობას, მართლმსაჯულების ევროპული სასამართლოსა და ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს არაფორმალურ კონსტრუქციულ თანამშრომლობას ევროკავშირის სამართლისთვის იმუნიტეტის მინიჭების გზით.

ეკვივალენტური დაცვის დოქტრინა ძირითადი უფლების დაცვის ევროკავშირის მოდელს ინსტიტუციურ-სამართლებრივი თვალსაზრისით განიხილავს ევროპული კონვენციის ეკვივალენტურ, შედარებით მსგავს სისტემად. იგი ვრცელდება კავშირის მეორად სამართლებრივ ნყაროებზე და კავშირის ნეერი სახელმწიფოების მოქმედებებზე მაშინ, როდესაც კავშირის მეორადი სამართლის იმპლემენტაციის პროცესში მათ არ აქვთ დისკრეცია.⁷⁶ შესაბამისად, ევროკავშირის დამფუძნებელი ან ეკვივალენტური აქტების ევროპულ კონვენციასთან შესაბამისობის შეფასებისას დოქტრინა არ გამოიყენება.

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო ეკვივალენტური დაცვის დოქტრინას უარყოფს მაშინ, თუ მიიჩნევს, რომ კავშირის ფარგლებში კონვენციით გათვალისწინებული უფლებების დაცვა იქნება „აშკარად არასაკმარისი“. ამ შემთხვევაში, საერთაშორისო თანამშრომლობის ინტერესს გადაწონის ევროპული კონვენციის როლი და მიზნები.

ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ ეკვივალენტური დაცვის დოქტრინა ექსტრადიციის კვაზიევროპულ სისტემაზეც გაავრცელა და შექმნა ორმხრივი ნდობის ფარგლებში დაკავების ევროპული ორდერის შეუსრულებლობის კონვენციური მექანიზმი, რომლის გამოყენება შეეძლება, რო-

⁷⁶ Concurring Opinion of Judge Ress, მე-3 პარაგრაფი.

გორც თვითონ დაკავების ევროპულ ორდერთან დაკავშირებული საჩივრების განხილვისას, ასევე ეროვნულ სასამართლოებს - დაკავების ევროპული ორდერის აღსრულებაზე მსჯელობისას. ამ მექანიზმის საფუძველზე თუ ეროვნული სასამართლო აღმოაჩენს, რომ დაკავების ევროპული ორდერის გამომცემ სახელმწიფოში ადგილი აქვს ძირითადი უფლების სუბსტანციურ და სერიოზულ დარღვევას, ეს ჩაითვლება კონვენციით აღიარებული უფლებების ამკარად არასაკმარისად დაცვად და ეროვნული სასამართლო ვალდებულია იმოქმედოს ევროპული კონვენციით დადგენილი სტანდარტების შესაბამისად და უარი თქვას დაკავების ევროპული ორდერის შესრულებაზე.

ბიბლიოგრაფია:

1. *ფირცხალაშვილი ა., მირიანაშვილი გ.,* ადამიანის უფლებათა დაცვის პოლიტიკა ევროპული კავშირის სამართალში, თბ., 2018, 106-112.
2. Council Regulation (EC) №2382/96 of 9 December 1996 repealing Regulations (EEC) №990/93 and (EC) №2471/94 and concerning the termination of restrictions on economic and financial relations with the Federal Republic of Yugoslavia (Serbia and Montenegro), the United Nations Protected Areas in the Republic of Croatia and those areas of the Republic of Bosnia and Herzegovina under the control of Bosnian Serb forces.
3. Council Regulation (EC) №462/96 of 11 March 1996 suspending Regulations (EEC) №990/93 and (EC) №2471/94, and repealing Regulations (EC) №2472/94 and (EC) №2815/95, concerning the interruption of economic and financial relations with the Federal Republic of Yugoslavia (Serbia and Montenegro), the United Nations Protected Areas in the Republic of Croatia and those areas of the Republic of Bosnia and Herzegovina under the control of Bosnian Serb forces.
4. Council Regulation (EC) №2815/95 of 4 December 1995 suspending Regulation (EEC) №990/93 with regard to the Federal Republic of Yugoslavia (Serbia and Montenegro) and repealing Regulation (EC) №2472/94 (Date of end of validity: 27/02/1996).
5. Council Regulation (EC) №2472/94 of 10 October 1994 suspending certain elements of the embargo on the Federal Republic of Yugoslavia (Serbia and Montenegro) (Date of end of validity: 22/11/1995).
6. Council Regulation (EEC) №990/93 of 26 April 1993 concerning trade between the European Economic Community and the Federal Republic of Yugoslavia (Serbia and Montenegro) (Date of end of validity: 02/10/1996).
7. Council Regulation (EEC) №3534/92 of 7 December 1992 amending Regulation (EEC) №1432/92 prohibiting trade between the European Economic Community and the Republics of Serbia and Montenegro (Date of end of validity: 26/04/1993).
8. Council Regulation (EEC) №1432/92 of 1 June 1992 prohibiting trade between the European Economic Community and the Republics of Serbia and Montenegro (Date of end of validity: 26/04/1993).
9. UN Security Council, Resolution №820, 1993.
10. *Christou T. A., Weis K.,* The European Arrest Warrant and Fundamental Rights: An Opportunity for Clarity, *New Journal of European Criminal Law*, 2010, 41.
11. *Chronowski N.,* Integration of European Human Rights Standards - Accession of EU to the ECHR, *Law of Ukraine Legal Journal*, 2013, 269.
12. *Flaherty J. P., Lally-Green E.,* Fundamental Rights in the European Union, *Duquesne Law Review*, Vol. 36, 1998, 313.
13. *Hert P., Korenica F.,* Doctrine of Equivalent Protection: Its Life and Legitimacy before and after the European Union's Accession to the European Convention on Human Rights, *German Legal Journal*, Vol. 13, 2012, 875, 879, 880, 883, 886-887, 894.
14. *Hoffmeister F.,* Bosphorus Hava Yollari Turizm v. Ireland, App. №45036/98, *American Journal of International Law*, Vol. 100, 2006, 447.
15. *Kuhnert K.,* Bosphorus - Double Standards in European Human Rights Protection?, *Utrecht Legal Review*, Vol. 2, 2006, 188.
16. *O' Meara N.,* More Secure Europe of Rights - The European Court of Human Rights, the Court of Justice of the European Union and EU Accession to the ECHR, *German Legal Journal*, Vol. 12, 2011, 1817.
17. *Pirozzi v. Belgium*, №21055/11, 2018.
18. *Bosphorus Hava Yollari Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi v. Ireland*, №45036/98, 2005.

19. Beer & Regan v. Germany, №28934/95, 1999.
20. Matthews v. The United Kingdom, №24833/94, 1999.
21. Waite & Kennedy v. Germany, №26083/94, 1999.
22. M. & Co. v. Federal Republic of Germany, №13258/87, 1990.
23. Bosphorus Hava Yollari Turizm ve Ticaret AS and Minister for Transport, Energy and Communications, Ireland and the Attorney General, Case №84/95, 1996.
24. Kingdom of Spain v. United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, Case №145/04, 2006.
25. Hauer v. Land Rheinland-Pfalz, Case №44/79, 1963.
26. BVerfGE 73, 339 2 BvR 197/83 Solange II-decision, №197/83, 1986.